

Dabas norises meliorācijas sistēmās

Andris Urtāns, Loreta Urtāne
Biedrība «Ūdensaina»
«Pūteļu krogs» Zaļenieki,
17.01.2018.

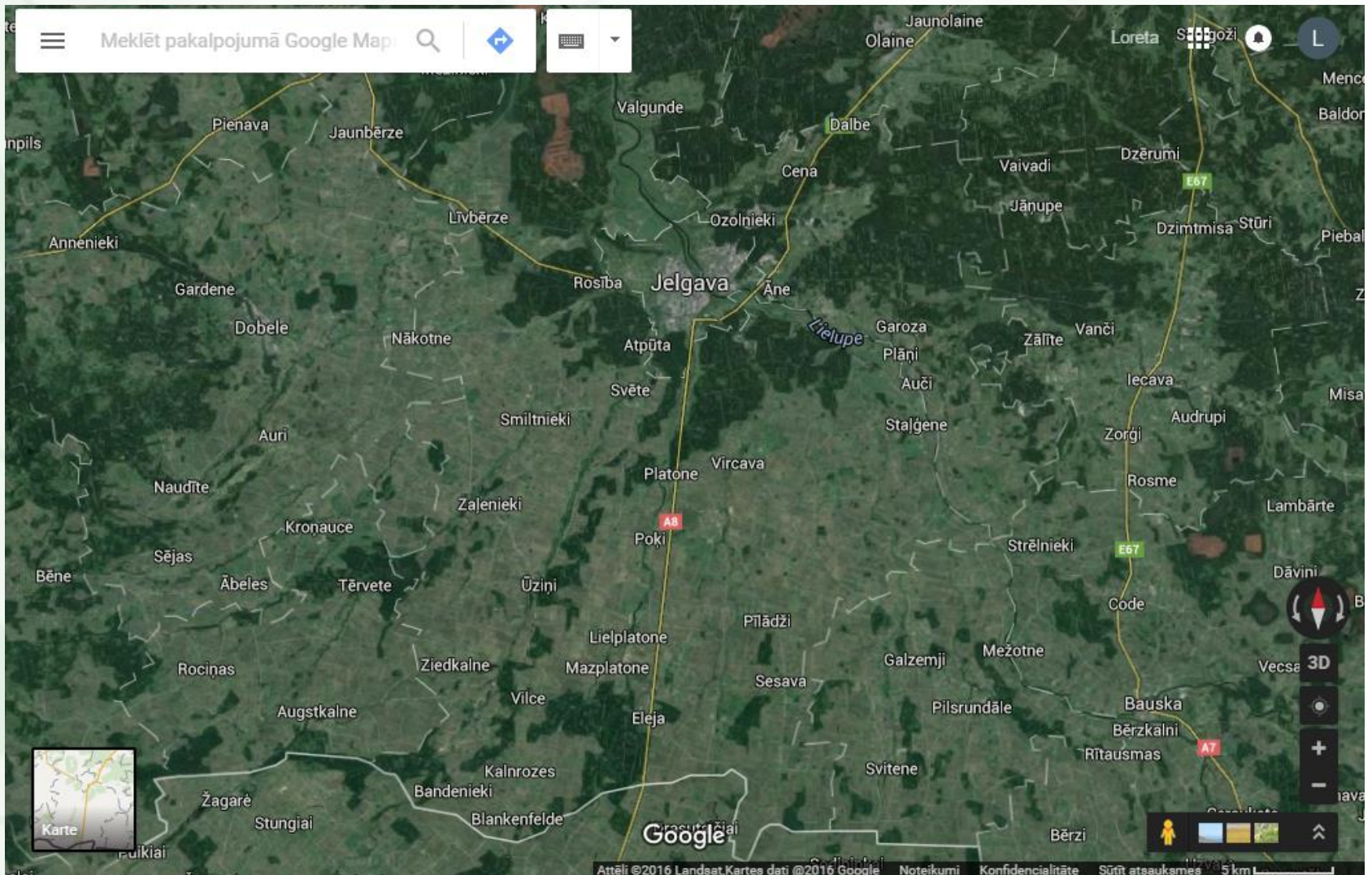

Prezentācijas saturs

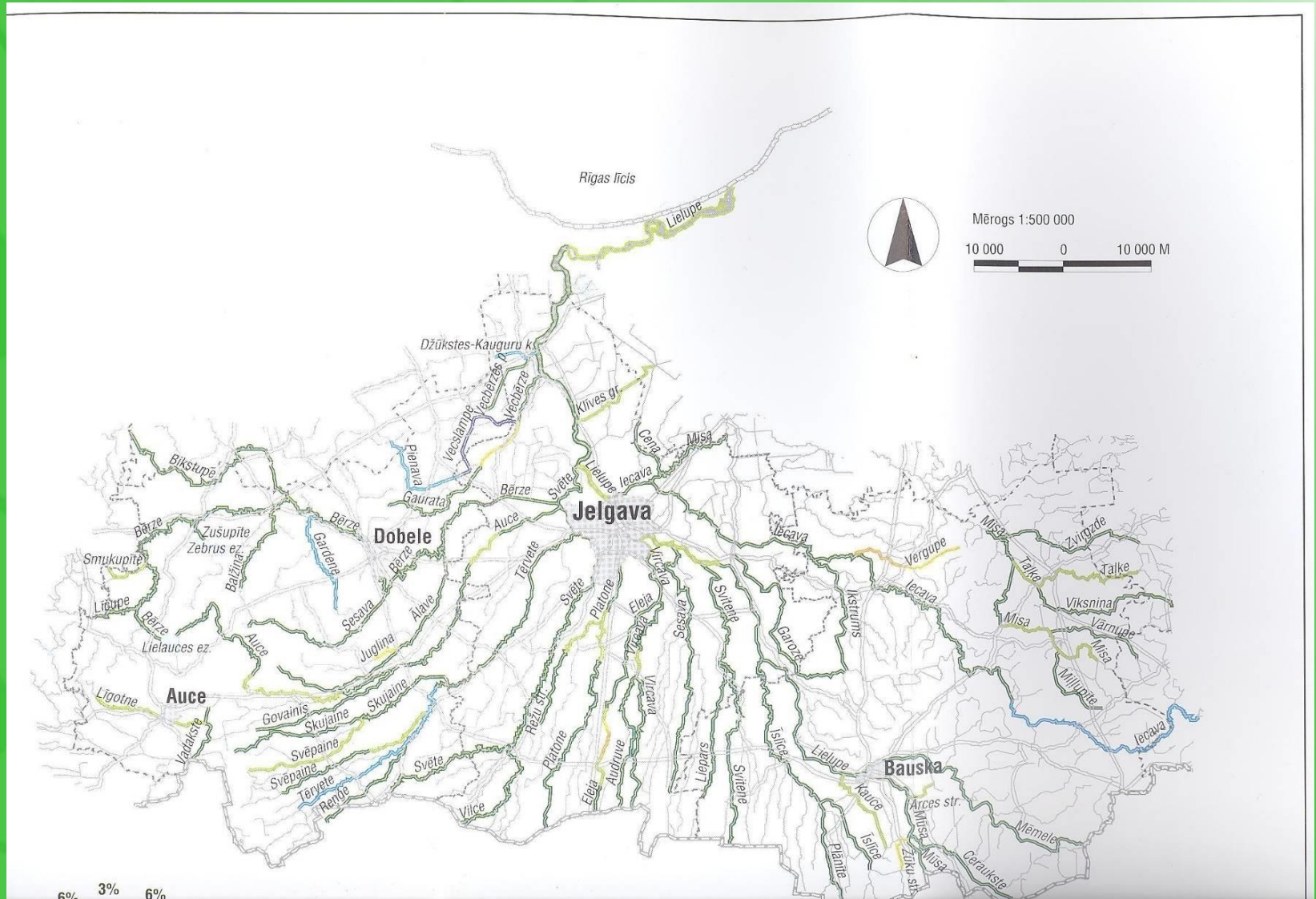
- **Ūdens organismu bioloģiskā daudzveidība, to loma ūdeņu pašattīrīšanās procesos.**
- **Iespējamie risinājumi Zemgales ūdeņu bioloģiskās daudzveidības un funkcionalitātes saglabāšanai arī intensīvas saimniekošanas apstākļos.**

«Spēles laukums»

Meliorācija un dabas daudzveidība intensīvas zemes apsaimniekošanas apstākļos

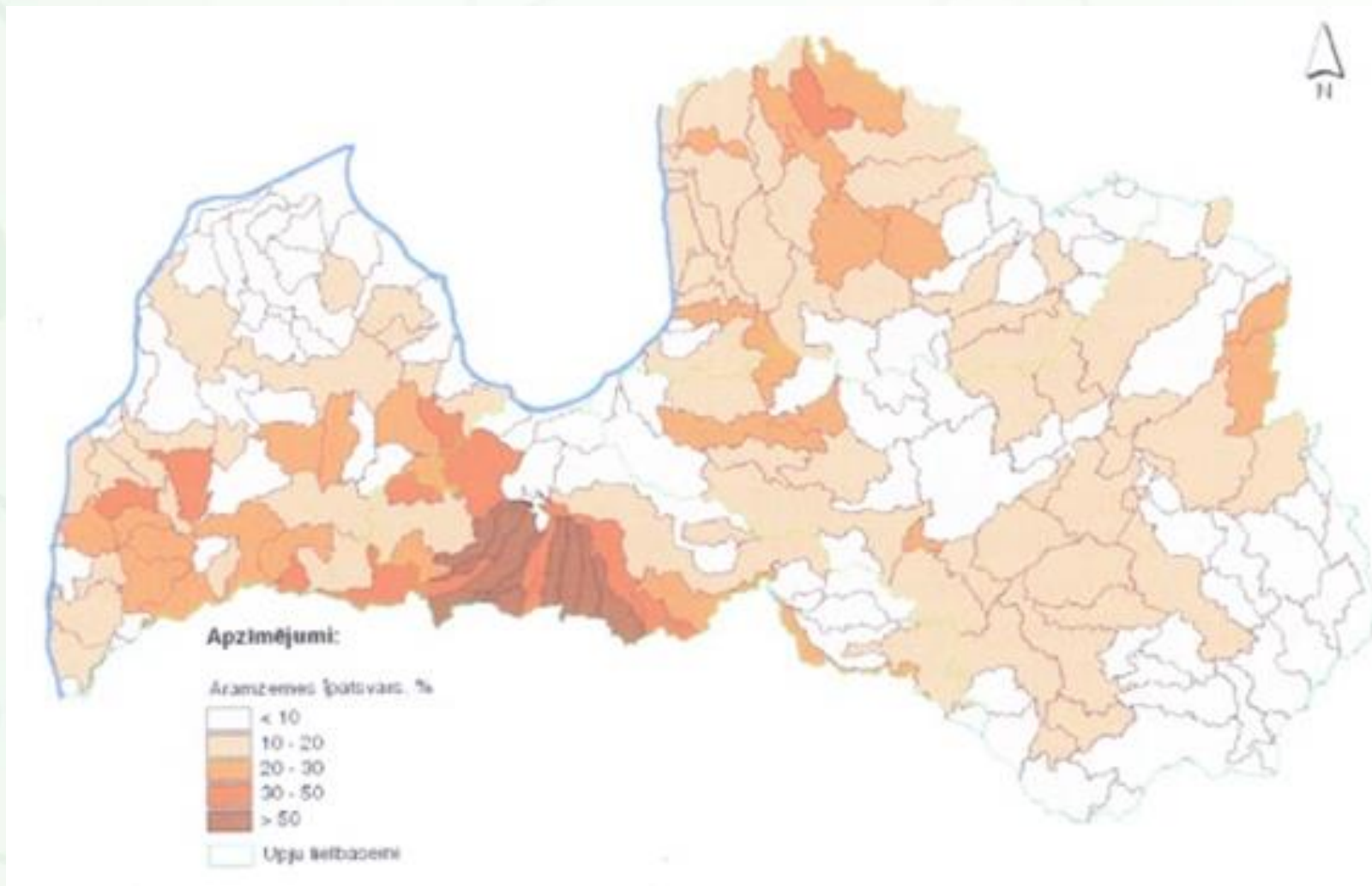

Jelgavas novada ūdeņu kvalitāte 1996-1998

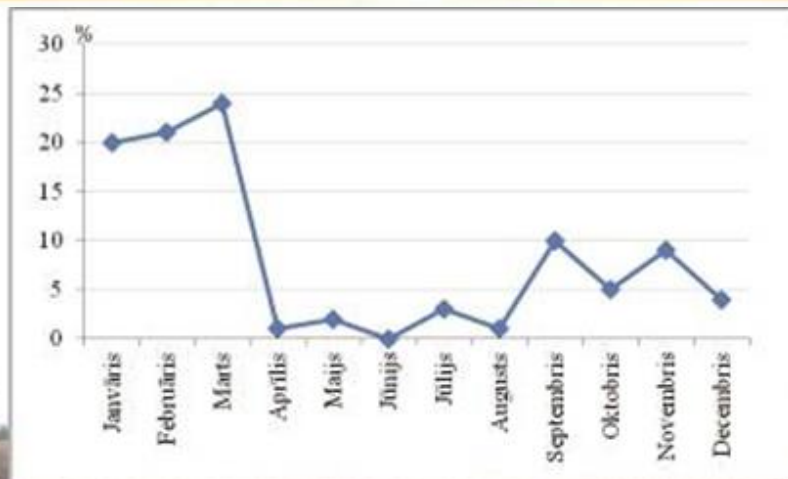

Aramzemju īpatsvars Latvijā izdalītajos ūdensobjektos, rāda arī sedimentēšanās procesu intensitāti tajos esošajās ūdenstecēs un ūdensnotekās.

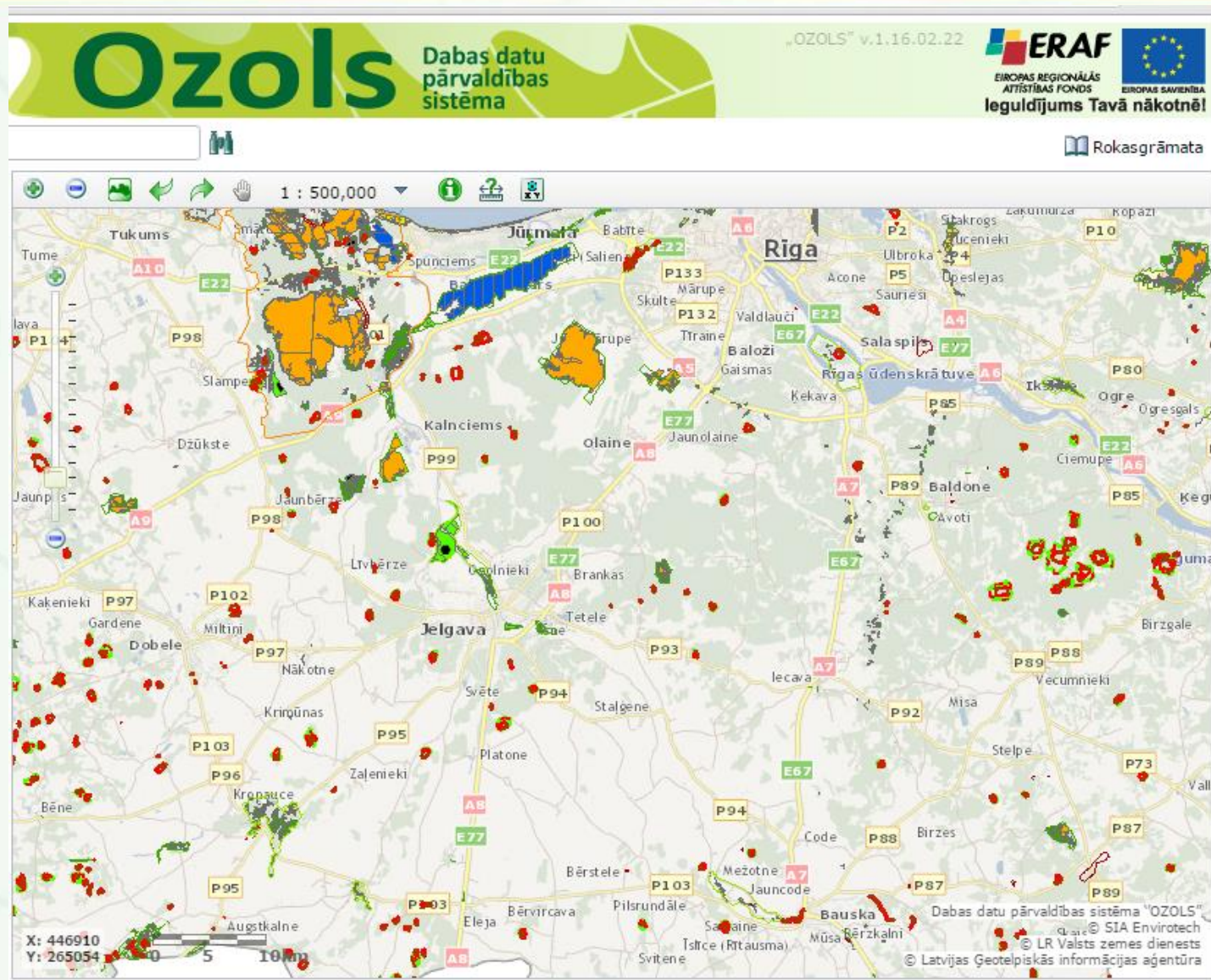
Avots: Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāni 2016.– 2021 .gadam

Saneši un augu barības vielas. Jādekša

Aizsargājamo teritoriju, mikroliegumu, reto sugu izplatība Zemgales līdzenumā

Zemgales upītes

Sodīte. Upe, grāvis?

Sodītes upes stāsts

Aizupes skolas «Izlūki» darbībā

Finding even new neighbours

Slapja, nemīlīga, nezināma un.... Aizraujoša vide!

Learning neighbour life quality stories

Strange creatures. Our neighbours?

Ko gan šādā vietā var atrast profesionāli ūdeņu pētnieki? Sodītes upe.

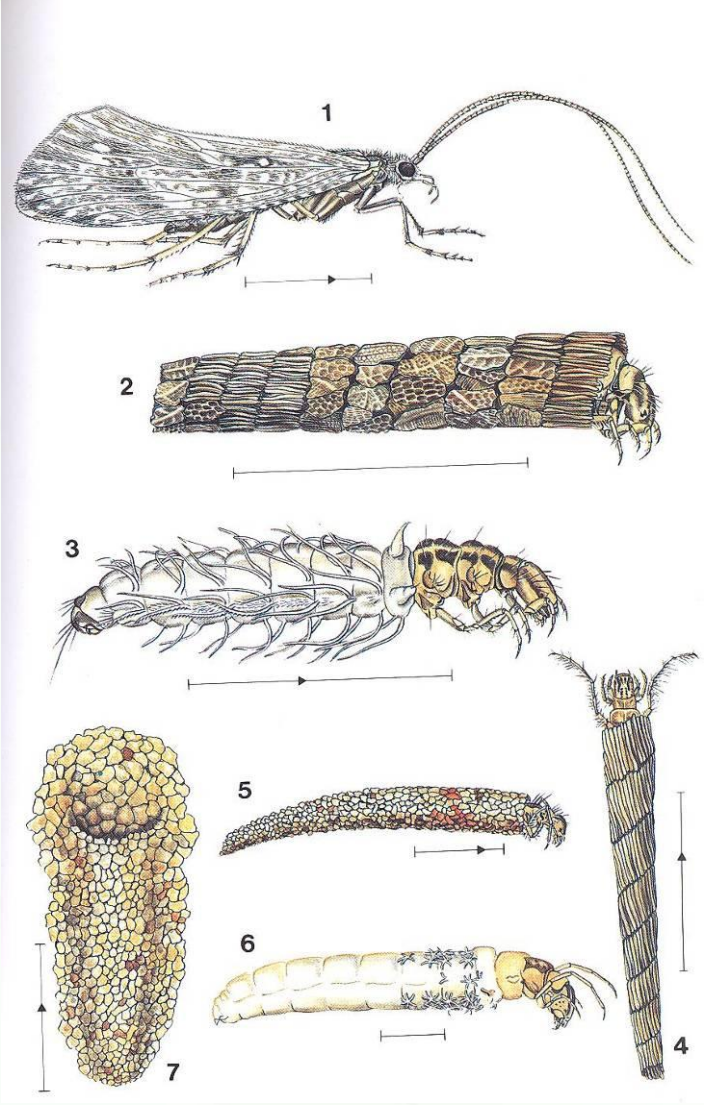
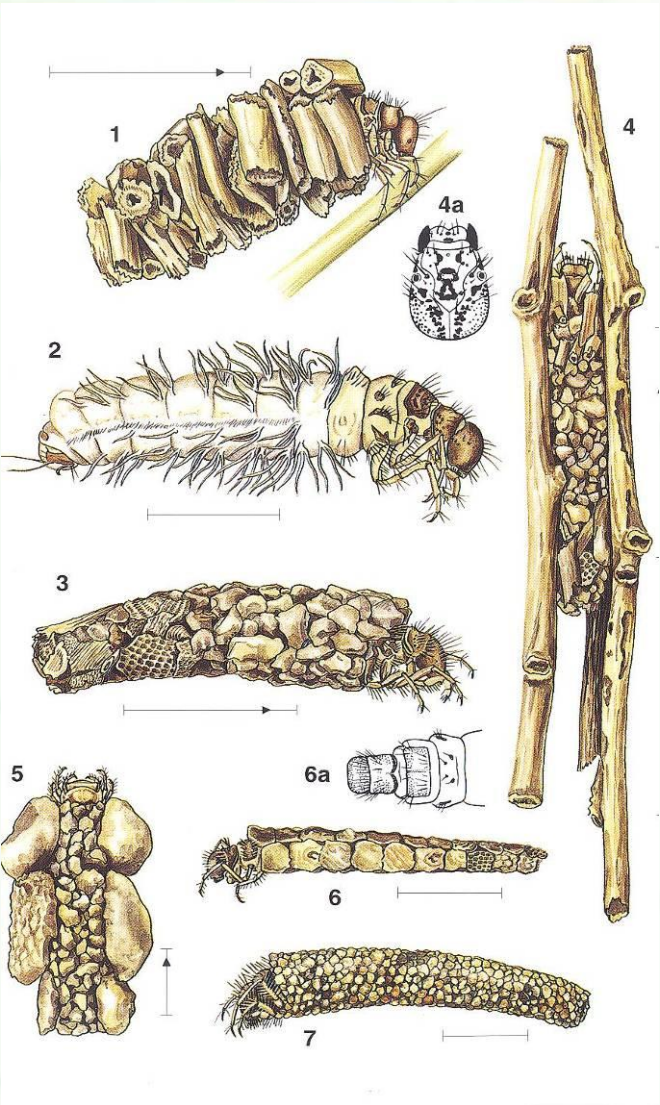
Sodīte. Brīvi dzīvojošās makstenes sausumā

«Sasodītā» organismu daudzveidība Sodītē

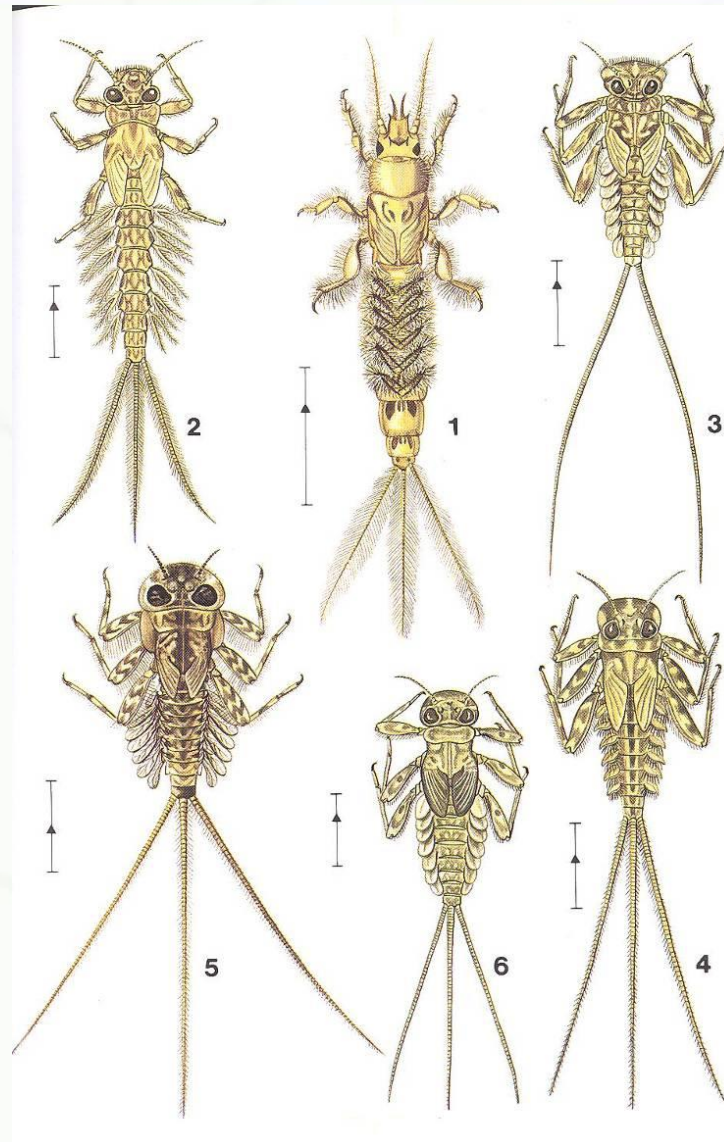
Taksons	Nr.2 augštece	Nr.3 divpakāpju
Chironomidae	+	+
Ephemeroptera		
Baetis rhodoni	+	
Baetis niger	+	
Baetis sp. j.	+	
Caenis macrura	+	
Trichoptera		
Hydropsyche angustipennis	+	
Itchytrichia lamellaris	+	
Athripsodes cinereus	+	
Phryganea bipunctata	+	
Lepidostoma hirtum	+	
Malacostraca		
Asellus aquaticus	+	+
Gammarus lacustris	+	
Oligochaeta	+	+
Mollusca		
Pisidium amnicum	+	
Bithynia tentaculata	+	
Radix ovata	+	
Theodoxus fluviatilis		
Hirudinae		
Erpobdella octaculata	+	
Varia		
Aphelocheirus aestivalis	+	
Amphinemura borealis	+	
Planaria torva	+	
Planaria sp.	+	

Zemūdens arhitekti - Makstenes

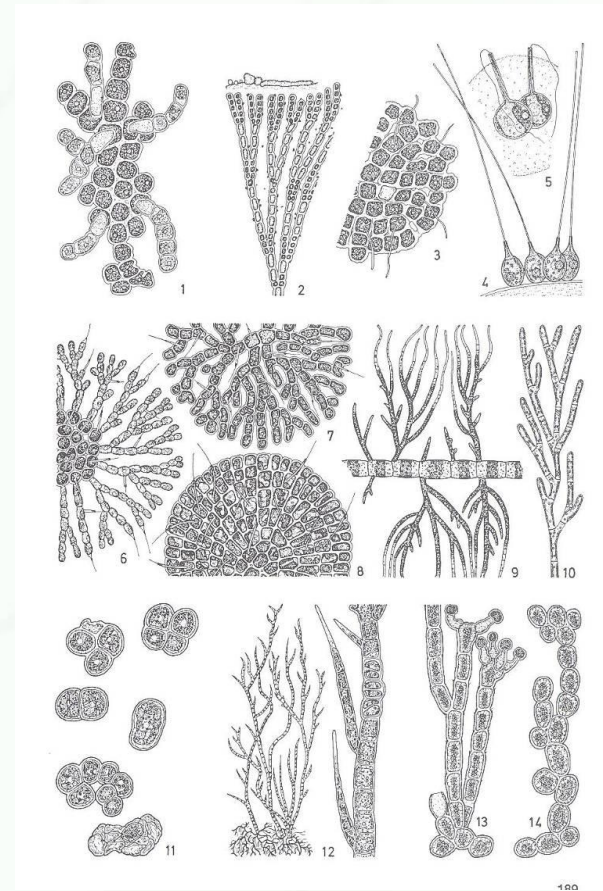
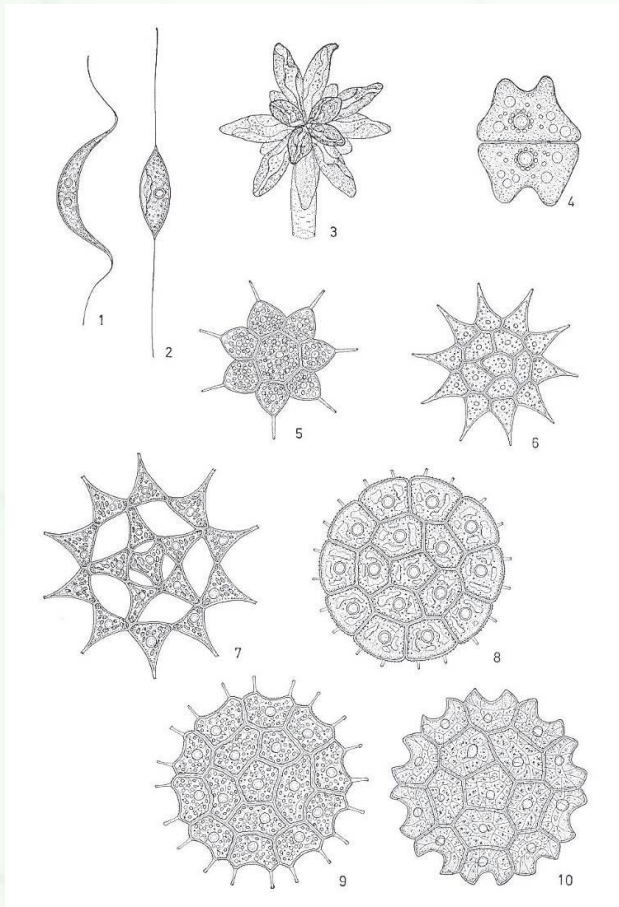

Astes, nagi, pīķi, kruķi...

Viendienītes *Ephemeroptera*

Zaļāļģes, brūnāļģes, sārtaļģes

Zemgales ūdeņi ir gana dzīvi! Vircava

Dižgliemenes *Unio sp. lecava*.

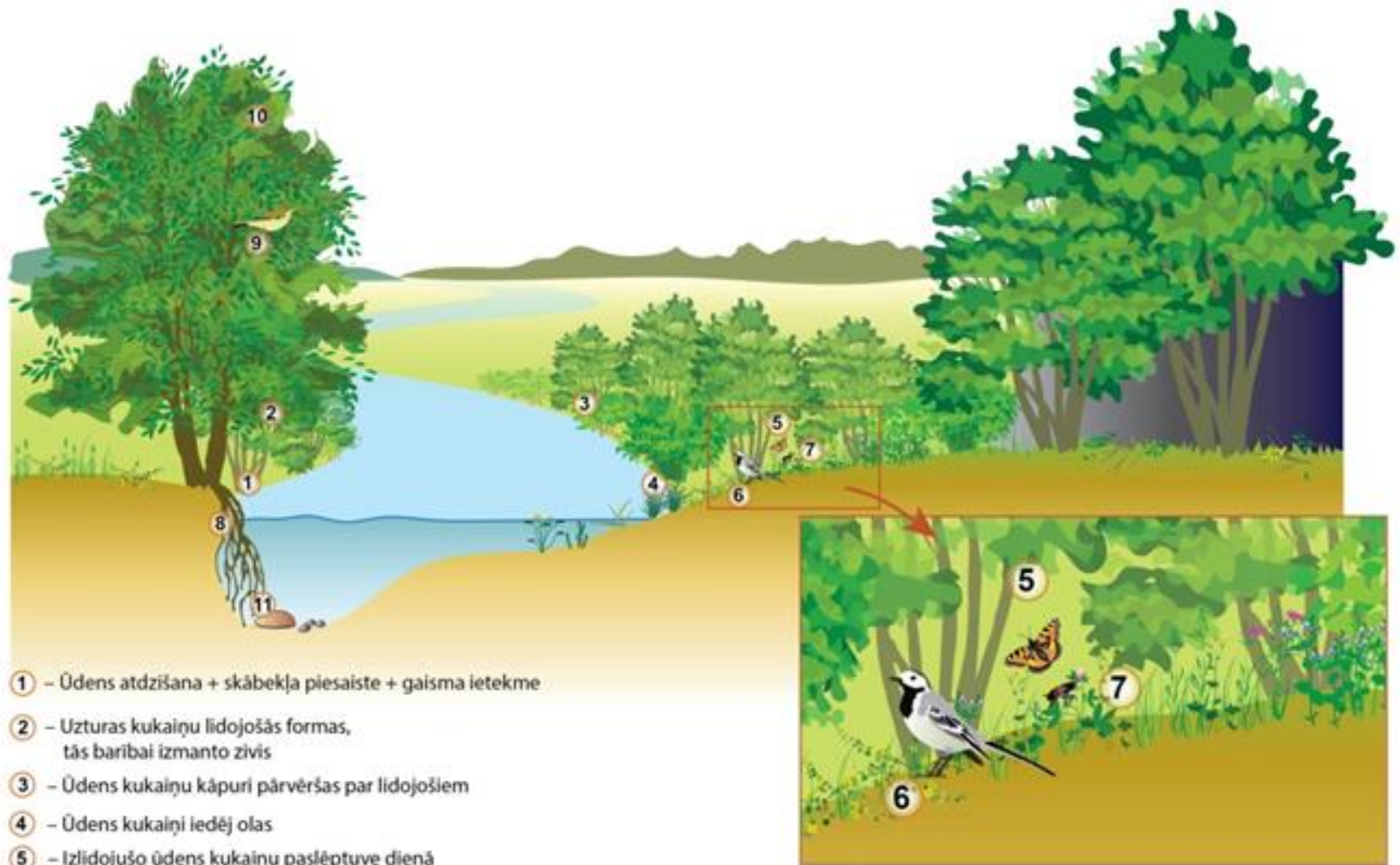
Dūņu pīkste *Misgurnus fossilis*

**ES SUGU UN BIOTOPU DIREKTĪVA II PIELIKUMA
AIZSARGĀJAMĀ SUGA. 'DZĪVO UPĒS, EZEROS, DĪĶOS,
MELIORĀCIJAS GRĀVJOS (!) DŪŅAINĀS VIETĀS AR
STĀVOŠU VAI LĒNI TEKOŠU ŪDENI**

Platone. Migrācijas koridors

Krasta joslas daudzās nozīmes

① – Ūdens atdzišana + skābekļa piesaiste + gaisma ietekme

② – Uzturas kukaiņu lidojošās formas, tās barībai izmanto zivis

③ – Ūdens kukaiņu kāpuri pārvēršas par lidojošiem

④ – Ūdens kukaiņi iedēj olas

⑤ – Izlidojušo ūdens kukaiņu paslēptuve dienā

⑥ – Putni barojas

⑦ – Uzturas tauriņi un vaboles

⑧ – Notiek krasta stiprināšana

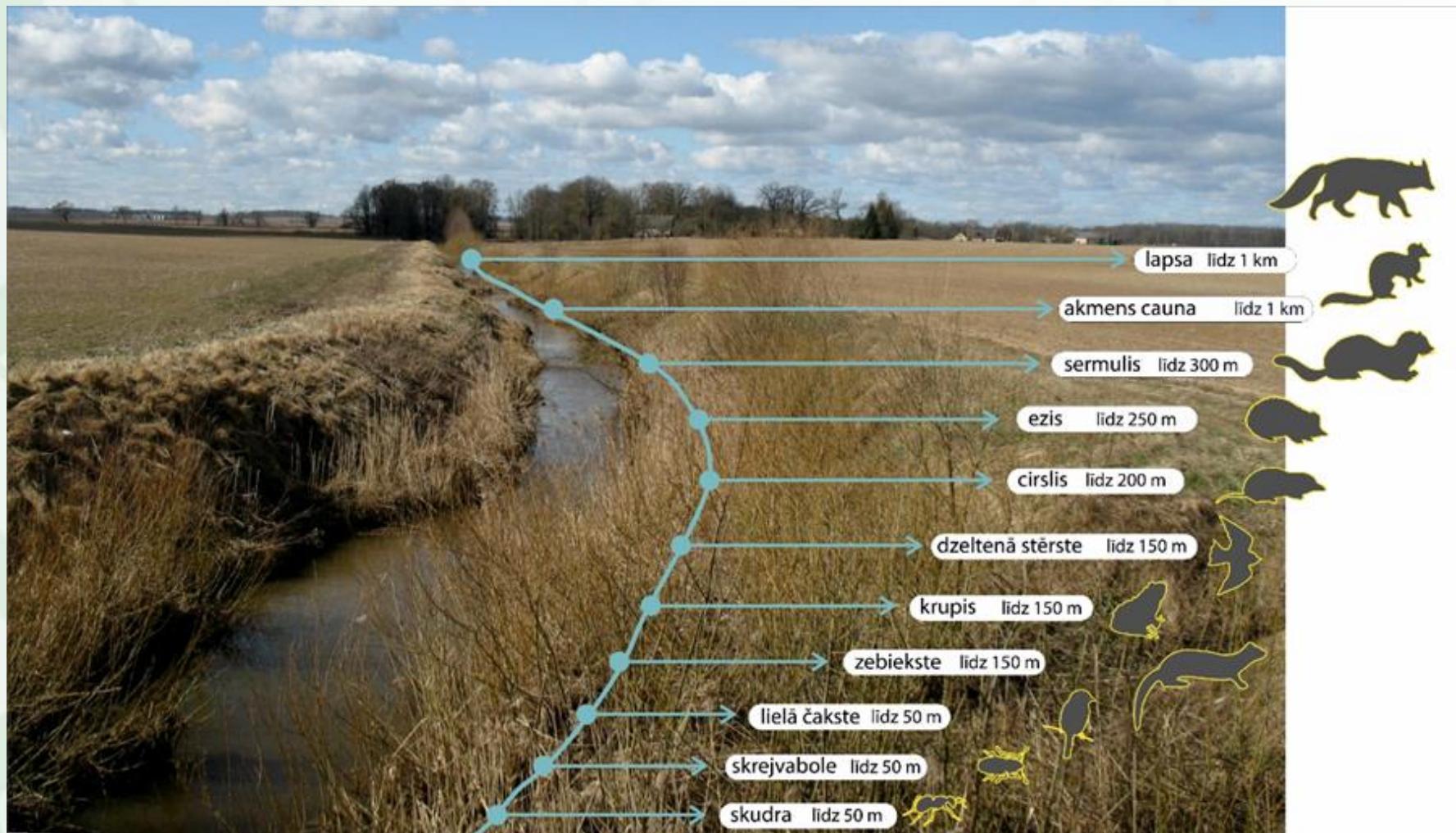
⑨ – Putni ligzdo un barojas

⑩ – Kukaiņu dzīves vieta

⑪ – Paslēptuves taimiņu mazuļiem, vēžiem

Ūdensnotekas kā migrācijas koridori.

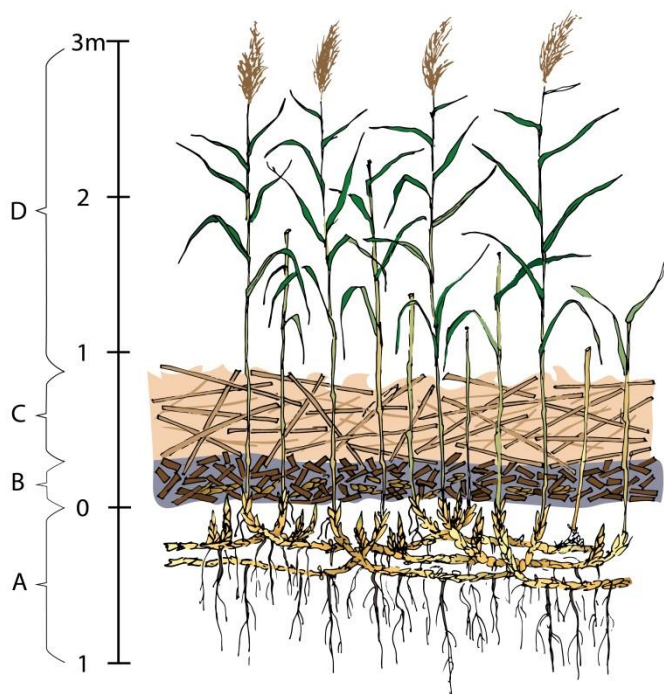
Z.Rubenes zīmējums pēc Lange 1988

Upīšu/ūdensnoteku krasti kļūst par nozīmīgiem kustību koridoriem

Ne viss savvaļā atstātais nodrošina upes funkcionēšanu un dabas daudzveidību. Niedrāji

- A - Saknes un rizoni
- B - Ļoti rupji sadalījušās niedru atliekas
- C - Horizontāli novietojušies vairāku paaudžu sakņu dzinumi kopā ar niedru atmirušajām daļām
- D - Vertikāli augoši niedru stumbri kopā ar atmirušu niedru vertikālajiem stumbriem

Hornburgas ezerā B un C slāņu biezums saniedza vidēji 75 cm.

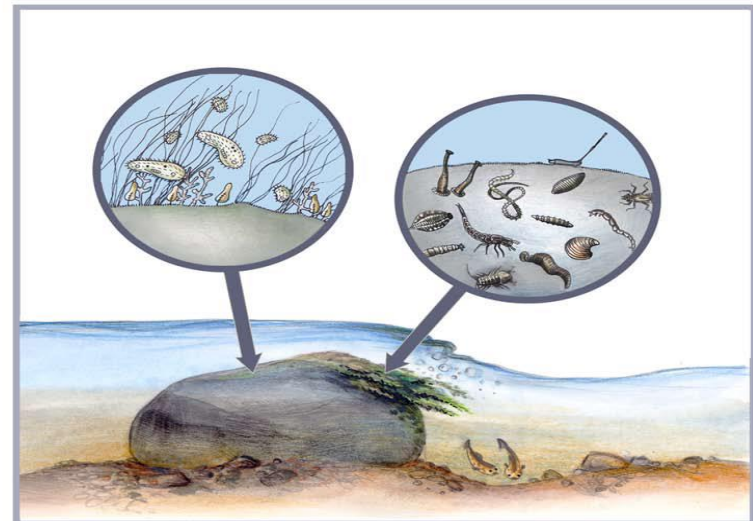

Pat atsevišķam ūdensnotekā palikušam akmenim un olim ir nozīme

Akmeņu fenomens

- **“Biofilma” uz akmens virsmas darbojas kā attīrīšanas iekārta**
- **Akmeņi kā mehāniskie aeratori, it īpaši vasaras laikā, kad ir zema izšķīdušā skābekļa koncentrācija**
- **Akmeņi kā daudzveidīgas dzīvesvietas**
- **Klimata ietekmju mazināšanas instruments.**

**5 – 10 m²
straujtecēs
nodrošina
viena cilvēka
radītā
piesārņojuma
noārdīšanu**

Izskalojumu-iedzelmju veidošana. Tās ir piemērotas kā ūdensorganismu dzīvesvietas un zivju slēptuves

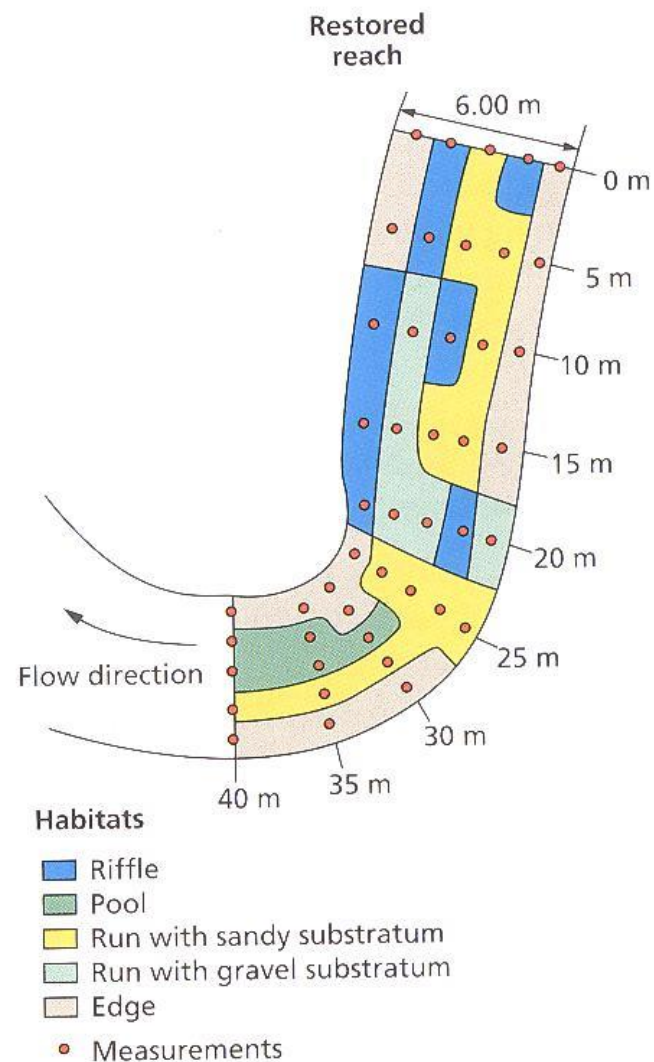
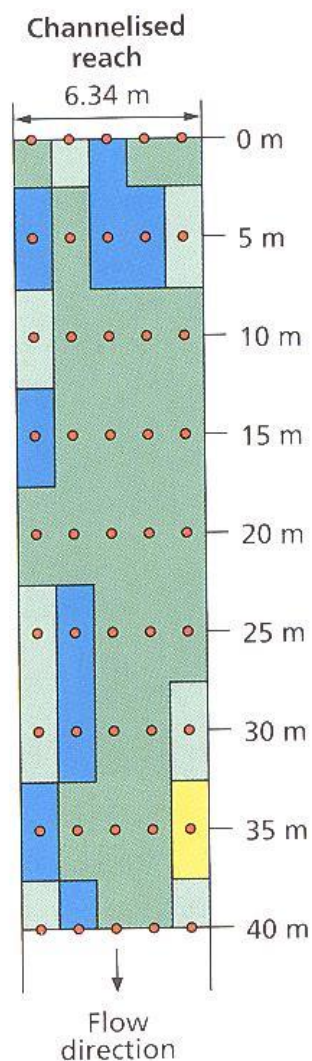

Ir izveidota iedzelme - zivju slēptuve un ūdens organismu dzīvotne

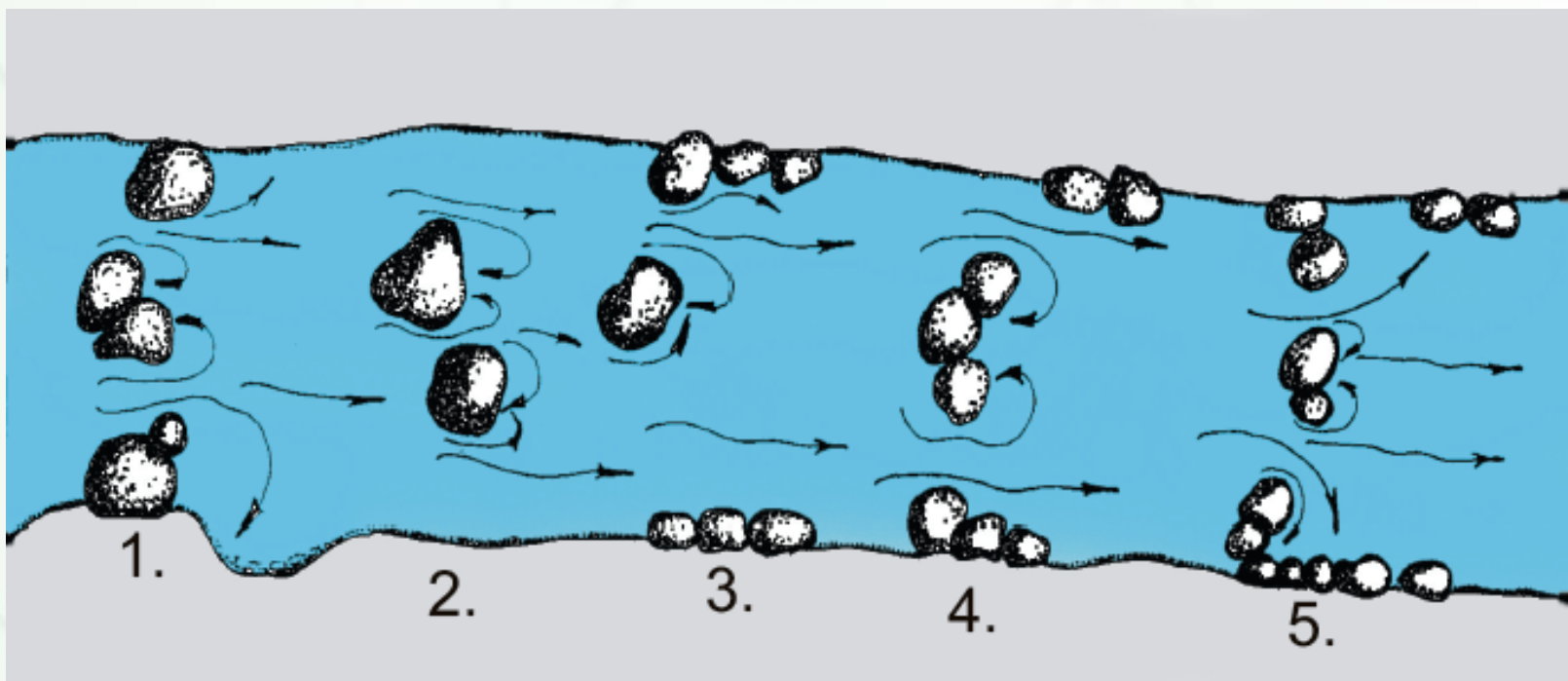
Ūdeņu novadīšanas vieta ir pastiprināta ar akmeņiem, lai neizskalotu gultni

**Gultnes saspiešana
un sīklīkumainība
rada lielāku
dzīvotņu
daudzveidību,
samazinās
piesērējuma
aizņemtās teritorijas
(Pedersen et al. 2006)**

Akmeņu ievietošana ūdensnotekā

1. Upē ievietota akmeņu rinda veicina nenostiprināta krasta izskalošanu - eroziju.
2. Atsevišķus akmeņus (diametrs > 30 cm) izvieto upes centrālajā daļā tā, lai tie nekļūtu par upes nestā materiāla „ķērājiem” un nenosprostotu vairāk kā 1/3 upes platuma.
3. Leļpus akmeņu veidojumiem krastā ir jāizvieto palielus akmeņus (diametrs > 30 cm), lai novērstu krasta izskalošanos - eroziju.
4. Lokveida akmeņu salikums - iespējamā zivju nārsta vieta.
5. Spārņveida akmeņu salikums, kurš novirza galvenās straumes virzienu tā pasargājot pretējā krasta izskalošanos.

Sīklīkumainības saglabāšana un tās veidošanās veicināšana

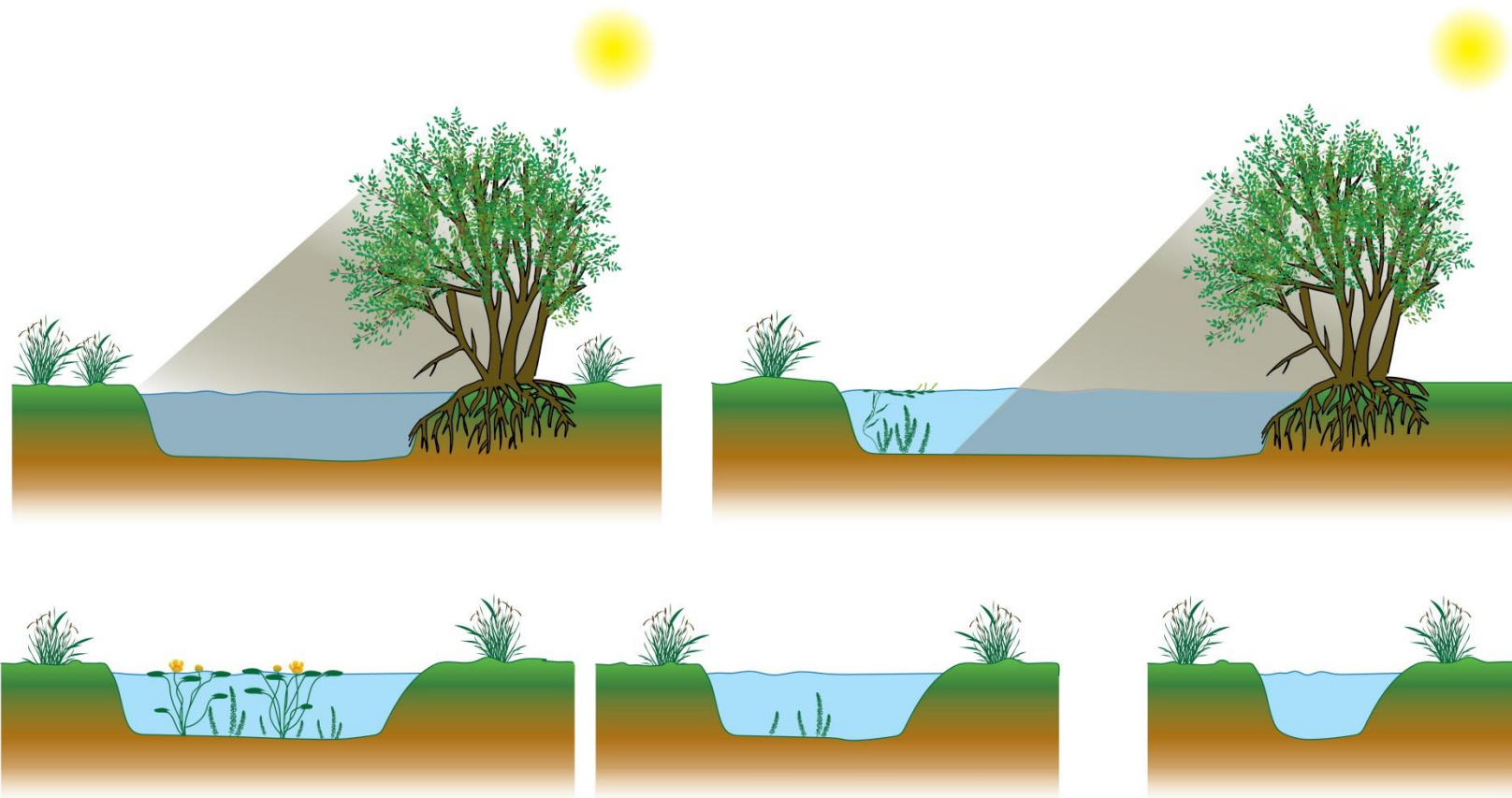
Tehniskie uzlabojumi. Šaurs kauss ļauj izņemt tikai piesērējuma centrālo daļu, neaiztiekot nogāzes. Lietuva

Sīklīkumainas gultnes saglabāšana to pārtīrot

Noēnojuma risinājumi ūdens caurvades un bioloģiskās daudzveidības samērošanai. D.Segliņas zīmējums

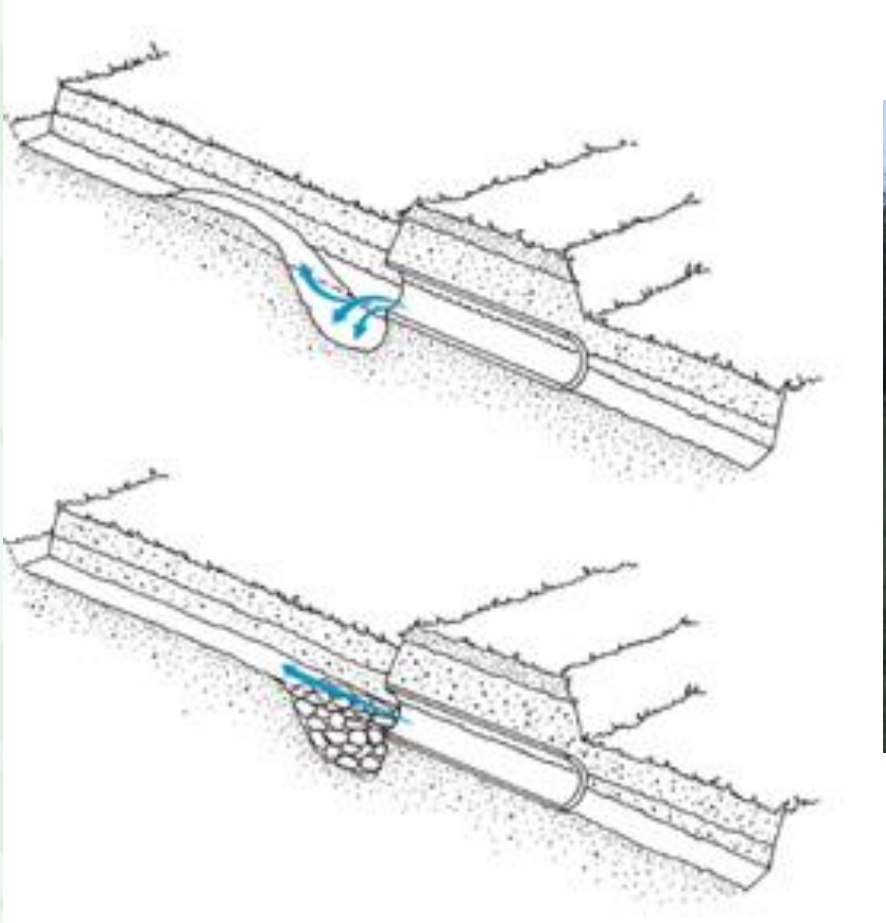

Melnalksnis kā krasta stiprinātājs, ainavas elements un mikrodzīvotnes nodrošinātājs

D.Segliņas zīmējums

Akmeņu bērumš pie caurtekas nodrošina skābekļa šķīšanu un bioloģiskās daudzveidības uzturēšanu

Divpakāpju ūdensnoteka – Sodīte. 2017

Sodītes upe

Divpakāpju ūdensnoteka. Sodīte

Sodīte. Vai te kāds dzīvo?

Zemgales upītes. Vircava, 2012.

Vērojam, saprotam, darbojamies!

Paldies par uzmanību!

